

Nina Krajnik¹ in Janko Blagojević²

Lacanovstvo v sebi vselej nosi določeno borbenost: Intervju z dr. Nino Krajnik o razvoju lacanovske psihoanalize v Sloveniji

To be Lacanian means to a certain extent to carry an element of the warrior: Interview with Nina Krajnik about the development of Lacanian psychoanalysis in Slovenia

Kaj so bili ključni trenutki v razvoju lacanovske psihoanalize v Sloveniji?

Ključna trenutka sta ustanovitev Slovenskega društva za lacanovsko psihoanalizo junija 2015 in začetek lacanovske psihoanalize v okviru klinične sekcije v Moravčah. Vsi nadaljni koraki, ki so postavili temelje tej smeri v Sloveniji – organizacija celoletnih seminarjev, priprava kurikulumov za študijski program Instituta Acheron in Univerze Sigmunda Freuda, javna predavanja o psihoanalitičnih razmerjih z drugimi področji (psihiatrijo, psihologijo...) in drugimi polji vednosti (filozofijo, znanostjo, zgodovino...) v sklopu serije dogodkov Banket Lacan, mednarodne konference s tujimi gosti, začetek lacanovske kontrolne analize oziroma supevizije, izvajanje brezplačne psihosocialne pomoči, organiziranje bralnih skupin in umetniških večerov, vzpostavitev prve specialistične lacanovske knjižnice, priprava prve strokovno-znanstvene revije *Objekt želje*, terminološkega slovarja, založniške dejavnosti v okviru knjižne zbirke *Juno* ter izid uradnih prevodov Lacanovih del v slovenski jezik, nenazadnje pa tudi začetek mednarodnega gibanja Lakan Balkan, ki ta pristop od leta 2019 prinaša na prostor Zahodnega Balkana, kjer do danes prav tako ni bil prisoten – so izšli od tod.

¹ Dr. Nina Krajnik, psihoanalitičarka, predsednica Slovenskega društva za lacanovsko psihoanalizo, ustanoviteljica mednarodnega projekta Lakan Balkan, nina.krajnik@sdzlp.si

² Janko Blagojević, študent dodiplomskega programa Psihoterapevtske znanosti na Fakulteti za psihoterapevtsko znanost Univerze Sigmunda Freuda v Ljubljani, janko_blagojevic@t-2.net

Kaj so bili ključni problemi?

Ključni problemi so se pojavili v prvih dveh letih od vzpostavitve lacanovske psihoanalize in sicer zaradi oviranja njenega razvoja s strani dispozitiva, ki je bil 35 let pred tem v Sloveniji vezan na vednost o lacanovski psihoanalizi. Gre za Društvo za teoretsko psihoanalizo in revijo Problemi oziroma za skupino, ki se je v medijskem prostoru predstavljala kot "Lacanovska trojka" (zlasti za Slavoj Žižka in Mladena Dolarja), konkretnije pa za oddelek za "Filozofijo, psihoanalizo in kulturo" ZRC SAZU (tedanji predstojnik Rado Riha).

To oviranje se je dogajalo na več načinov: 1. na način poseganja v pripravo mednarodnih seminarjev prek uporabe univerzitetne infastrukture za pošiljanje sporočil z namenom onemogočanja (konkretno, da gre pri prvih lacanovskih dogodkih v Sloveniji, ki sem jih organizirala v sodelovanju z Lacanovo hčerko Judith Miller "za projekt študentke in ne za napotilo študijskega oddelka imenovanega 'Psihoanaliza, filozofija, kultura ZRC SAZU'" na udeležbo); 2. na način izvajanja pritiska na mednarodne Inštitute v Ljubljani, da "bi dogodke, ki jih je organiziralo Slovensko društvo za lacanovsko psihoanalizo s tujimi gosti, namesto Nine Krajnik vodil Slavoj Žižek"; 3. prek poizkusov cenzuriranja intervjujev, ki so govorili o začetku lacanovske psihoanalize v Sloveniji; 4. kasneje tudi s širjenjem neresničnih informacij (npr. da sama naj ne bi bila članica Svetovne psihoanalitične zveze (AMP)) in drugimi difamacijami, ki so danes tudi pravno prepoznane kot kaznive.

Skratka, šlo je za poizkus, da bi se onemogočilo nov prostor in ohranilo obstoječe stanje. Ti načini onemogočanja v Sloveniji niso neznani, tako kot niso neznani drugod v svetu. A so pri nas razmeroma bolj prisotni, ker so normalizirani. O tem govorijo nekatere reakcije na izpostavitve teh problemov. Ko sem o navedenih oviranjih prvič govorila leta 2016 in javno pozvala k prenehanju, je velik del slovenske javnosti to zelo dobro prepoznal. Na Slovensko društvo za lacanovsko psihoanalizo se je obrnilo tudi veliko mladih, progresivnih in kreativnih ljudi, ki so imeli enake izkušnje. Medtem ko je šel del odziva, ki ga je z diskreditacijo lacanovskih psihoanalitikov še štiri leta kasneje poizkušal usmerjati dr. Mladen Dolar, skoraj v smeri verovanja, da je bilo "ugledno Društvo za teoretsko psihoanalizo žaljivo napadeno". Dokazne dokumentacije, ki potrjuje ta oviranja in je bila javno predložena, pa se ni komentiralo. Nekajkrat je bilo možno tudi slišati, da če so se obstrukcije zgodile, potem je o tem potrebno molčati ali pa se je ta oviranja poizkušalo relativizirati ali jih narediti za sprejemljiva. Takšen odziv je skoraj bolj problematičen kot samo oviranje, saj ne le da ga podpira, temveč dodatno sabotira samega sebe. Kar je dovolj značilen problem, da mu lahko rečemo "slovenski".

Kaj so bile ključne dileme?

Dileme v prvi vrsti niso vezane na vsebinska vprašanja same lacanovske psihoanalize. Iz tega razloga je bilo Društvo za teoretsko psihoanalizo leta 2015 tudi pozvano k sodelovanju pri prizadevanjih za razvoj tega pristopa. Odgovor na vabilo je bil podan s strani dr. Mladena Dolarja in sicer, da "Slavoj Žižek ne dovoljuje sodelovanja pri prizadevanjih za razvoj lacanovske psihoanalize v Sloveniji". Razlog naj bi bil v tem, da sem sama kot zastopnica lacanovskega društva analizo in formacijo opravljala pod vodstvom Jacquesa-Alaina Millerja - sicer Lacanovega intelektualnega dediča, urednika njegovih seminarjev in ustanovitelja Svetovne psihoanalitične zveze.

Tudi to samo po sebi ni problematično. Vsak psihoanalitik razume možnost negativnega transferja do določenih figur, tako kot lahko detektira razmerja hierarhije v nekaterih krogih. Psihoanaliza se vselej razvija suvereno in spoštuje odločitve za sodelovanja ali nesodelovanja, do katerih ima vsakdo pravico. Ne more pa dopuščati posegov v delo, ki so se zgodili neposredno po tem in so bili visoko neetični, v več primerih pa tudi proti-pravni. Iz tega razloga je bila septembra 2016 objavljena mednarodna iniciativa, ki je domačo in mednarodno javnost obvestila, da v Sloveniji prihaja do oviranja delovanja prve lacanovske organizacije. Iniciativa je obenem izpostavila vrsto razlogov, zakaj je do obstruiranja razvoja lacanovske psihoanalize v resnici prišlo.

Da bi razumeli notranje razloge za to oviranje, je najprej potrebno izpostaviti, da je bila Slovenija v mednarodnem prostoru zaradi popularizacije Lacanovih del s strani Slavoj Žižka ter njegovega predstavljanja, da je lacanovski psihoanalitik (kar ne drži), duhovito znana tudi kot "lacanovska država". Dejstvo pa je, da v tej "lacanovski državi" do leta 2015 nikoli ni deloval niti en lacanovski psihoanalitik. To Slovenijo postavlja kot eno zadnjih držav v svetu, kjer se je pojavil ta pristop, istočasno pa po številu objav o lacanovski psihoanalizi prednjači. Kar je že brez ostalih dilem zanimiv paradoks. Zakaj je temu tako?

Širši razlogi so v neki meri zagotovo povezani z družbeno-političnim in pravnim sistemom, ki psihoanalizi, podobno kot mnogim drugim pristopom, do konca osemdesetih let prejšnjega stoletja ni bil naklonjen - zlasti zaradi poudarka na subjektivnih vidikih, ki v kolikor so singularni, delujejo kot deviantni glede na to, kar je kolektivno. A za psihoanalizo se je na osnovi Lacanovih del, ki med drugim referirajo tudi na filozofijo, v tej konstelaciji zgodilo še nekaj drugega. V slovenskem prostoru je bila prisotna izključno kot veja filozofije, kot konceptualni aparat za interpretacijo drugih področij. To ni problematično na ravni akademskega ukvarjanja. Lacanovska psihoanaliza ima vselej povezave z drugimi področji. Problem je večji od tega. Ta dispozitiv, ki idejno bazira na spoju lacanovske

teorije psihoanalize in heglovske filozofije, je namreč najbolj tipična slovenska ideologija, ki pod rabo imena Jacquesa Lacana vzdržuje slovenski *status quo*. Na kakšen način? Prek nominalno javnih institucij, univerz, medijev, ki so privatizirani s strani kroga "teoretske psihoanalize". In tako kot se v Sloveniji pogosto napačno razume, kaj je javno – torej kot namenjeno le nekaterim – tako se je 35 let v Sloveniji razumelo lacanovsko psihoanalizo – kot ekskluzivo Slavoj Žižka. Samo enostavna pojavitev lacanovske psihoanalize leta 2015 je tako logično prelomila z zgodovino in destabilizirala ta dispozitiv, kar je očitno povzročilo strah in paniko, iz česar so izšli poizkusi oviranja.

Na tej točki se je zato leta 2016 odprlo tudi nekaj tehničnih, a ne nepomembnih dilem, ki zadevajo preteklost delovanja Društva za teoretsko psihoanalizo, zlasti dotedanjo objavo Lacanovih del. Prevodi v slovenski jezik so namreč v okviru zbirke *Analecta* večinsko izhajali brez avtorizacije urednika Lacanovih seminarjev Jacquesa-Alaina Millerja, tj. brez avtorskih pravic. Za to, da Društvo za teoretsko psihoanalizo ni pridobilo avtorizacije za prevode, so s strani francoskega urednika obstajali utemeljeni razlogi. So bili pa ti prevodi po drugi strani podprti s slovenskimi javnimi sredstvi (konkretno s 1.458.757 EUR davkoplačevalskega denarja v zadnjih letih za delovanje zbirke *Analecta*). Nekatera dela so prevajali ne samo neavtorizirani, temveč za to nekvalificirani mladi raziskovalci, konkretno Samo Tomšič in Ana Žerjav. Obenem pa vsebinsko vključujejo ne samo običajne prevajalske pomote, temveč vsebinska predružačenja, izključevanja odstavkov. Ta način je razviden tudi iz siceršnjih akademskih objav nosilcev tega kroga, ki niso nekorektne samo glede standardov citiranja, temveč jih je mogoče neposredno uvrstiti med plagiate (tj. plagiate Lacanovih in Millerjevih del).

Iz tega načina delovanja je v začetku osemdesetih let izšel termin "teoretska psihoanaliza", ki pa ga je mogoče povezati s poznim nastopom lacanovske psihoanalize pri nas in ga umestiti med vsebinske dileme. Gre za termin, ki implicira umetno razlikovanje, po katerem naj bi obstajala "teoretska psihoanaliza". S tem pa posledično postavlja *pseudo* protipol – "klinično lacanovsko psihoanalizo". A to ne drži. Lacanovska psihoanaliza je klinika in iz nje izhajajoča teorija. Zato nikomer ni potrebno izbirati med "teoretsko" ali "klinično" lacanovsko psihoanalizo. Kot rečeno, vsakdo ima svobodo, da svoje filozofsko ali drugo znanje povezuje s psihoanalizo. Ne more pa se na tej podlagi predstavljati kot "teoretski psihoanalitik" ali "teoretik psihoanalize", tako kot organizacije oziroma skupine ne more imenovati "Ljubljanska lacanovska psihoanalitična Šola" in "Trojka ljubljanske lacanovske Šole", ki se po svoji lastni opredelitvi dejavnosti ukvarja z "razvojem psihoanalitičnih konceptov".

Oboje ima namreč konkretne posledice. Pri tem ne gre le za intelektualno nepoštenost oziroma strukturno nemožnost, da bi se izven psihoanalitične prakse

proizvajalo njeno teorijo, organizacijo, ki ni psihoanalitična, pa bi se poimenovalo "psihoanalitična Šola". Predvsem so problematične tiste, ki se nanašajo na to, da so se v Sloveniji mnogi desetletja na "teoretske psihoanalitike" obračali z željo po vstopu v analizo. Po univerzitetnih kabinetih in na govorilnih urah so bile s strani "teoretskih psihoanalitikov" študentom postavljane "diagnose" (pojasnjevanja zakaj so psihotiki/nevrotiki, da so doživeli psihotični zlom ipd.). Ne gre torej samo za zavajanje, ki škodi temu, kar lacanovska psihoanaliza pravzaprav je in s tem psihoanalitikom, ki so povsem nepravilno označeni kot "kliniki" (se pravi "ne-teoretiki", kar v podtonu napeljuje na vprašanje intelektualne prevlade in vrednostne sodbe). Gre za izrabo moči, ki neposredno škodi tistim, ki trpijo in iščejo pomoč, saj svojo dejavnost predstavlja kot diametralno nasprotno od dejanske. To je na pravni ravni problematično z vidika Zakona RS o društvih in Pravice javnosti do obveščenosti. Obenem pa ta dispozitiv še danes duši razvoj dejanskega kritičnega mišljenja v Sloveniji, ki je nujno potrebno tudi sami filozofiji.

Pojavitev lacanovske psihoanalize leta 2015 tako ne predstavlja samo uvedbe novega pristopa. Zadel je v samo jedro dilem slovenskega družbeno-kulturnega prostora, predvsem pa s tem povezane simptomatike. To je junija 2017 potrdila tudi Svetovna psihoanalitična zveza in njene Šole. Poročila o nastopu lacanovske psihoanalize na Slovenskem so bila objavljena kot osrednja tema njenega takrat ustanovljenega mednarodnega psihoanalitičnega gibanja ZADIG – Zero Abjection Democratic International Group. Slovensko lacanovsko gibanje pa se je vpisalo v prvo premeno Šole École de la cause freudienne - v prvi vrsti na osnovi tega, kaj danes pomeni boriti se za svobodo govora in delovanja, kaj pomeni pogum, da izrazimo resnico in kako se boriti za tiste, ki so izvrženi ali onemogočeni, kar je psihoanalizi in drugim pristopom, ki se ukvarjajo s trpljenjem in bolečino, imanentno od Freuda dalje, etično pa še dlje.

Kdo so ključne osebe, ki so prispevale k razvoju in sedanjemu stanju lacanovske psihoanalize v Sloveniji in kakšne so njihove osebne biografije?

Ključne osebe, ki so prispevale k razvoju in sedanjemu stanju lacanovske psihoanalize v Sloveniji so:

Mag. Špela Jelenc, slovenska lacanovska psihoanalitičarka, ki je deluje v Parizu. Rojena v Jugoslaviji se je s starši v petdesetih letih preselila v Etiopijo, kjer je obiskovala francosko šolo, kar jo je leta 1967 privedlo v Pariz na študij psihologije. Tam je s sestro Natašo Elviro Jelenc Jambrek, ki je prav tako prispevala k razvoju lacanovske psihoanalize v Sloveniji, prisostvovala ne le znamenitim dogodkom maja 1968, pač pa tudi Lacanovim seminarjem, ki jih je tedaj vodil v Panthéonu

in njegovim predstavitvam kliničnih primerov v psihiatrični bolnišnici Sainte Anne. Magistrirala je iz klinične psihologije in psihologije dela na Univerzi Pariz 7 – Diderot in na Inštitutu za psihologijo na Univerzi Pariz 5 – Descartes. Prav tako je zaključila študij na oddelku za psihoanalizo na Univerzi Pariz 8 – Vincennes-Saint Denis, ki ga je ustanovil Lacan. Kot psihologinja psihoanalitične orientacije je delala kot svetovalka za notranjo komunikacijo in institucionalne spremembe v podjetjih. Delovala je v klinični sekciji in na kliničnih predstavitvah v bolnišnici Villejuif in na seminarjih École de la cause freudienne. Svojo analizo je opravljala z Frédérique Saldès iz Šole Sigmunda Freuda lacanovske orientacije in z Anne Ganivet Poumellec, vodjo pariškega združenja Trpljenje na delovnem mestu. Slednje je tudi njeno glavno področje delovanja. Špela Jelenc je s predstavitvami kliničnih primerov v okviru letnih seminarjev in strokovno-znanstvenih prispevkov, s sodelovanjem pri pripravi uradnih prevodov znanstvenih člankov in monografskih publikacij v slovenski jezik, z vsebinami o psihoanalizi dela, materinstva, tesnobe, psihosomatike, vloge pomoči lacanovske psihoanalize pri zdravljenju raka in kroničnih bolezni ter mnogimi drugimi, prispevala k vzpostavitvi prve lacanovske psihoanalitične formacije v Sloveniji. Njen prispevek o tem, zakaj je "teoretska psihoanaliza" oksimoron in kaj pomenijo imenovanja organizacij, pa je odločilno prispeval k razjasnitvi že omenjenega problema v Sloveniji.

Branimir Stojanović, srbski psihoanalitik, filozof in mednarodni član Slovenskega društva za lacanovsko psihoanalizo. Je ustanovitelj Centra za psihoanalizo v Beogradu, knjižnice in arhiva jugoslovanske humanistike Učitelj nevednež in njegovi komiteji ter umetniško-teoretske skupine Spomenik, ki se ukvarja z vprašanji vojne in genocida v bivši Jugoslaviji. Bil je ustanovitelj in urednik revije Beograjskega psihoanalitičnega društva *Arhiv psihoanalize*, revije *Prelom* ter predavatelj na Šoli za zgodovino in teorijo slike. Psihoanalitično formacijo je opravil v okviru Beograjskega psihoanalitičnega društva (IPA Zagreb), s čimer je obenem postal tudi prvi psihoanalitik v Srbiji, ki primarno ni izšel iz medicinskega, temveč filozofskega dispozitiva. To razlikovanje med "lacanovsko filozofijo" in "lacanovsko psihoanalizo", ki je bila vsebinsko ključna za nastop tega pristopa pri nas, je izpostavil v članku, ki je na osnovi logičnega časa analiziral družbeno-politične razloge za pozen nastop lacanovske psihoanalize v Sloveniji in širše na prostoru Zahodnega Balkana. Njegovo raziskovalno delo na področju zgodovine izpostavlja dolgo nepoznan razvoj psihoanalize različnih smeri na našem prostoru. Njegovi prispevki s področja pomoči lacanovske psihoanalize pri zdravljenju raka in kroničnih bolezni, vprašanj ženskega užitka in mističnega izkustva ter delo pri pripravi založniške in publicistične dejavnosti društva, pa je prav tako postavilo temelje prvi lacanovski psihoanalitični formaciji v Sloveniji.

Dr. Milan Balažić, profesor, diplomat, politolog in avtor več monografij o psihoanalitičnih povezavah z znanostjo in družbeno-političnim prostorom (*Gospodstvo* (1995), *Psihoanaliza politike* (2007), *Politična antifilozofija* (2007), *Znanost in realno* (2008), *Užitek, vednost, oblast – psihoanaliza, matematična logika, politična filozofija* (2017)). Doktoriral je iz *Psihoanalitičnega pristopa Frankfurtske in Lacanovske šole k polju družbenega in političnega*. Na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani je bil nosilec predmetov o povezavah med lacanovsko psihoanalizo in politologijo, o čemer je predaval na univerzah v Evropi, Aziji in Avstraliji. Bil je ustanovitelj skupine Polje lacanovske stvari društva Polituss in revije Lacan I, II. Njegova predavanja v okviru seminarjev Slovenskega društva za lacanovsko psihoanalizo, zlasti o nelagodju v različnih političnih sistemih, figuri očeta v politiki, paranoji, psihozi in narcizmu v povezavi z mehanizmi oblasti in pravom, pa so prav tako postavile temelje lacanovskemu izobraževanju v Sloveniji. Deloval je tudi pri organizaciji brezplačne psihosocialne pomoči, ki jo je Slovensko društvo za lacanovsko psihoanalizo nudilo v času pandemije virusa COVID-19 in pri pripravi mednarodne konference o vlogi lacanovske psihoanalize pri zdravljenju raka, zlasti takrat, ko nastopi kot posledica bivanja v nezdravem in onesnaženem okolju.

Ana Filipović, kulturologinja in prva generacija, ki je vstopila v lacanovsko psihoanalitično formacijo v Sloveniji. Diplomirala je s temo *Hipnoza skozi psihoanalizo*, s predavanji, publiciranjem, z delom v uredništvu revije in vseh aspektih društvenega delovanja pa je prvič v Sloveniji izpostavila področje aplicirane lacanovske psihoanalize, zlasti obravnave toksikomanije.

Dr. Boris Brezovac, doktor filozofije in prva generacija, ki je vstopila v lacanovsko psihoanalizo v Sloveniji. Njegovo delo na področju obravnave histerije, narcizma ter psihoanalitičnih povezav s filozofijo in drugimi področji, zlasti gledališčem in dramsko umetnostjo, je prispevalo k mednarodnim seminarjem v Ljubljani, ki so potekali v sodelovanju Slovenskega društva za lacanovsko psihoanalizo in Freudovskega polja Svetovne psihoanalitične zveze.

Vanja Stojanović je študiral psihologijo na Univerzi Singidunum v Beogradu, na Univerzi Karl Franzes u Gradcu in propedevtiko na Univerzi Sigmunda Freuda v Ljubljani. Njegovo delo se navezuje na lacanovsko obravnavo travme, zlasti vojne travme, ljubezni v psihozi, tesnobe in aplicirane psihoanalize toksikomanije. Od nastopa lacanovskega društva deluje pri razvoju specialistične lacanovske knjižnice, vodenju bralnih skupin, uredniškega odbora revije in knjižne zbirke Juno. Z Ano Filipović pa sta pripravila prvi slovenski lacanovski terminološki slovar.

Boštjan Miha Jambrek, pedagog in andragog, predavatelj, sicer pa scenarist in režiser, katerega delo je v Sloveniji prispevalo k tematizaciji vezi med lacanovsko psihoanalizo in filmom. Deloval je kot programski direktor Slovenske

Kinoteke ter kot avtor višješolskih in srednješolskih učbenikov ter programov izobraževanja iz tega področja.

Jan Simončič, pesnik, avtor dela *Poezije herezije* (Juno, 2019), magister filozofije Univerze Kingston v Londonu in literarni komparativist. Njegovo delo se je vpisalo tako v lacanovsko gibanje pri nas kot v delo Svetovne psihoanalitične zveze in njene Šole New Lacanian School, pri čemer je naslovlilo glavne tematike čiste psihoanalize, aplicirane psihoanalize, povezav z drugimi področji, zlasti književnostjo, ter prepleta družbenih in subjektivnih vprašanj slovenskega kulturnega prostora.

Kateri dogodki, na primer srečanja, kongresi, dogovori idr., so bili pomembni za razvoj lacanovske psihoanalize v Sloveniji?

Prvi dogovor, ki je pomemben za organizacijski razvoj, je bil predlog, ki sem ga junija 2012 v Parizu podala Lacanovi hčerki Judith Miller in sicer za vzpostavitev lacanovske psihoanalitične organizacije v Sloveniji. Z njene strani so bile v Avstralijo, kjer sem takrat živela, poslane prve knjige za specialistično knjižnjico, ki v okviru Slovenskega društva za lacanovsko psihoanalizo deluje danes.

Tri leta kasneje, leta 2015, je v okviru Freudovskega polja, ki ga je ustanovil Lacan, v Ljubljani potekala prva serija mednarodnih psihoanalitičnih seminarjev. V študijskem letu 2015/16 se je v sodelovanju s Francoskim inštitutom Charles Nodier in Italijanskim inštitutom za kulturo odvil sklop seminarjev **Aktualnost psihoanalize** z dogodki: Transfer in pulzija, Nedoločljivost nezavednega in srečanje z realnim, Enigme anoreksije - Kaj nas uči histerija? ter branjem knjige *Štirje temeljni koncepti psihoanalize*.

Leta 2017 je bil na Fakulteti za psihoterapevtsko znanost Univerze Sigmunda Freuda pripravljen prvi **kurikulum** specialističnega študija, z vsebinami, kot jih je 1968 na Univerzi Pariz 8 – Vincennes Saint Denis postavil Lacan (klinična praksa, predavanja, skupinsko delo, opravljanje lastne analize) in dodano aplicirano psihonalizo. Istega leta je bil v sodelovanju med Slovenskim društvom za lacanovsko psihoanalizo in Fakulteto za psihoterapevtsko znanost Univerze Sigmunda Freuda organiziran sklop seminarjev **Kako zdraviti v lacanovski psihoanalizi**, v okviru katerega so potekali dogodki: Ljubezen v psihoanalizi, Kako spremeniti svojo usodo?, Nelagodje v kapitalizmu – psihoanaliza simptomov na delovnem mestu, Narcizem – simptom našega časa, Fantazme žrtvovanja, Moški-ženske.

V študijskem letu 2018/19 so bili v sodelovanju z izobraževalnim centrom Much izvedeni seminarji, ki so na osnovi predstavitve kliničnih primerov, psihoanalitične procedure in lacanovskih konceptov obravnavali teme: Nevidna znamenja psihoze, Psihoanaliza med etiko in pravom (lacanovski pristop v krimi-

nologiji), Imeti telo, biti telo (obravnavna psihosomatike), Obsesivna nevroza in čas, Sanje in nespečnost, Psihoanaliza otroka, Erotomanija – ljubezen za vsako ceno, Psihoanaliza in ekonomija (varčevanje, *gambling*, razmerje do posedovanja), Psihoanaliza, nevroznanost in psihiatrija, Živeti-ljubiti-analizirati (ali kaj konec analitične procedure). V Pocket teatru je istega leta potekal tudi seminar Enigme seksualnosti.

V študijskem letu 2019/20 je bil izveden celoletni sklop seminarjev **Psihoanaliza novih simptomov**. Dogodki so obravnavali tematike: Hrana – ugodje ali bolečina (anoreksija, bulimija, prenašanje), Vloga očetovstva v današnjem času, Biti mati, Tesnoba, ki ne vara, Epidemije melanholije (depresija, žalovanje ob izgubi bližnjega, strah pred smrtjo), Ženski užitek – mistika ali erotizem?, Zapis mojega življenja (funkcija osebnega podpisa, ljubezenskih sporočil, vpisov simptomov v telo – rane, samopoškodbe in vprašanja, kako v svojem jeziku zapisati svojo zgodbo).

Leta 2020 je v sodelovanju med Društvom onkoloških bolnikov, Občino Moravče in Slovenskim društvom za lacanovsko psihoanalizo potekal **mednarodni simpozij** Pomoč lacanovske psihoanalize pri zdravljenju raka.

Sekcija za psihoanalitične povezave društva je od 2016 do 2019 v Trubarjevi hiši literature organizirala ciklus večerov **Banket Lacan**, kjer so bila izvedena javna predavanja: Psihoanaliza in ontologija, Hipnoza skozi psihoanalizo, Lacanove antifilozofske operacije, Hitchcockov Spellbound – med željo in krivdo, Užitek – vednost – oblast: matematična logika in politična filozofija, Kdo je Jacques Lacan – dokumentarni film o razvoju lacanovske psihoanalize, Gledališče in psihoanaliza – Vaje iz tesnobe, Lacan in maj 68, Vojna travma med psihoanalizo in univerzo, Zgodovina psihoanalize v Jugoslaviji 20. stoletja, Javoršek z Lacanom – pozabljeni heretični pisci med Slovenijo in Parizom, Dvignimo Titanik z Lacanom ter Interpretacija filma 11. september.

Pomemben dogovor za prihodnost uradnih avtoriziranih prevodov Lacanovih del v slovenski jezik sem maja 2017 sklenila v Parizu z Jacquesom-Alainom Millerjem in francosko založbo Seuil.

Katere institucije, združenja in ustanove so bile ključne? Kakšni so bili odnosi med njimi?

Pri institucionalni gradnji so ključne povezave, ki jih je Slovensko društvo za lacanovsko psihoanalizo v okviru svojega Inštituta Acheron in treh sekcij (klinično sekcijo, sekcijo za psihoanalitične povezave ter sekcijo za družbeno-politična vprašanja) oblikovalo za vzpostavitev psihoanalitične formacije – povezave z Italijansko Lacanovsko Šolo v Milanu, Šolo freudovske stvari v Parizu,

Novo Lacanovsko Šolo v Londonu, psihiatrično bolnišnico Aubervilliers v Franciji, Društvom onkoloških bolnikov Slovenije in Fakulteto za psihoterapevtsko znanost Univerze Sigmunda Freuda v Ljubljani.

Kako se je začela lacanovska psihoterapevtska šola in kako se je razvila? Zakaj prav ta šola in ne kakšna druga?

Pristop se je pričel z Lacanovo ustanovitvijo Freudovske pariške Šole (*École freudienne de Paris*) leta 1964. Lacan je bil pred tem član Mednarodne psihoanalitične zveze IPA, s katero je prišel v navzkrižje zaradi kritike tega, kar je imenoval psihoanalitična ortodoksija. To je povezal z notranjo birokratsko strukturo, ki je v kliničnem delu v Franciji stremela k prilagoditvi pacientov odrejenim normativom. Lacanovo delo je v to interveniralo, med drugim s spremembo točno določenega trajanja seans, metode, zastavitvijo novih konceptov in s tem nove teorije psihoanalize. To Lacana po interpretaciji nekaterih, med drugim tudi moji, postavlja kot najbolj inovativnega in prodornega psihoanalitika po Freudu.

Ta pristop k novemu načinu psihoanalize je Lacan kot psihiater nadalje razvijal s svojim delom v bolnišnici Sainte Anne in kot docent na École Pratique des Hautes Études. Njegov letni seminar, ki ga je vodil zlasti na École normale Supérieure in na Pravni fakulteti Univerze Panthéon, je postal središče takratnega pariškega življenja. Kot sodelavec glavnih imen tedanjega intelektualnega prostora, na primer Lévy Straussa, Heideggerja, Camusa, kot sopotnik surrealstov, npr. Picassa, Dalíja in Massona ter kot psihoanalitik Jean-Paula Sartra in Louisa Althusserja je psihoanalitično teorijo pogosto razvijal v povezavi z umetnostjo, poezijo, filozofijo, antropologijo, matematično logiko, lingvistiko, topologijo itd. Zato je vednost o novem pristopu hitro postala prisotna tudi izven medicinskih in terapevtskih krogov. Za slovenski prostor, kjer se je lacanovska psihoanaliza leta 2015 morala dobesedno vrniti k svojemu kliničnemu izvoru in poslanstvu ter ga skoraj morala opravičiti, je ta prisotnost še posebej zanimiva. Tudi na organizacijski ravni tega, kaj je pravzaprav Lacanovska psihoanalitična Šola.

Šola, ki jo je ustanovil Lacan, se je namreč navkljub povezavam s filozofijo in drugimi vednostmi razvila na osnovi psihoanalitične prakse in sicer treh sekcij: sekcije za čisto psihoanalizo (edukacijo in razvoj teorije), sekcijo za aplicirano psihoanalizo (terapevtsko in medicinsko smer, kjer so delovali tisti, ki so bili še vedno v procesu lastne analize) ter sekcijo za pretres Freudovskega polja (zadoločeno za kritiko psihoanalitične literature in njenih razmerij do znanosti). Leta 1967 je bil tematiziran proces zaključka osebne analize, ki je prav tako specifičen glede na druge pristope.

Lacan je vse obdobje razvijanja nove psihoanalitične smeri predaval na

številnih univerzah, kot so Yale, Columbia, MIT. Največ je gostoval v Italiji in Južni Ameriki, kjer je ta pristop danes najmočnejše zastopan (samo v okviru Italijanske Lacanovske Šole v Milanu danes deluje več kot 3000 psihoanalitikov, v Argentini je večina delavcev na t.i. področju duševnega zdravlja lacanovsko orientiranih ipd.). Toda leta 1980 je Lacan razpustil Šolo, ki jo je ustanovil, saj se je njena struktura preveč vezala na Pariz. Na njenih stebrih pa je bila osnovana nova – Šola freudovske stvari (*École de la cause freudienne*), ki je postala organizacija z mednarodno vizijo in prisotnostjo. Takrat je Lacan osnoval tudi Freudovsko polje, v okviru katerega so se pričeli prvi seminarji lacanovske psihoanalize v Sloveniji.

Po Lacanovi smrti leta 1981 se je po svetu oblikovalo veliko organizacij. Najobsežnejša je Svetovna psihoanalitična zveza, ki jo je osnoval Jacques-Alain Miller in danes združuje sedem Šol. Pomemben prispevek k temu pristopu dajejo tudi druge organizacije: Mednarodna lacanovska zveza (Charles Melman), Forum lacanovskega polja (Colette Soler), *Après coup* v New Yorku (Paola Mieli), Italijanske psihoterapevtske organizacije lacanovske smeri (Massimo Recalcati). Močni centri lacanovstva so danes Buenos Aires, v Braziliji, London, Dublin, Madrid, New York, Florida, od devetdesetih let dalje se intenzivno razvija v Rusiji. Kot rečeno, Slovenija in prostor Zahodnega Balkana sta bila do sedaj velika izjema.

Razlogov, zakaj izbira lacanovske psihoanalize, je veliko. Zame osebno so vezani na subverzivnost njene orientacije, ki se izkazuje s poudarkom na resnici pred prilagajanjem, na dešifriranju nezavednega in singularnosti pred diagnostiko ali patologizacijo, z veliko svobode, ki odpira prostor invenciji vsake analize in ki je združena z enako visoko odgovornostjo vsakogar. Vodi v to, kako se naučimo ravnati s svojim užitek in kako prakticiramo etiko – etiko dobro rečenega in etiko želje. V samem delu to omogoča klinično natančnost, nenehno inoviranje in velik kompendij znanja. Lacanovstvo je nastalo v prelomnih družbenih okoliščinah in se je v le teh v svetu pogosto tudi pojavilo. Zato v sebi vselej nosi določeno borbenost. To mi je subjektivno blizu. Lacan je za sebe večkrat dejal, da nastopa proti običajnim razumevanjem in splošnim verovanjem. Da je nekdo, ki gre proti toku, a da s tem omogoča nenehno kreacijo, kar nezavedno tudi je. Moje srečanje s tem pristopom se je zgodilo naključno – tako kot ljubezen oziroma v analizi transfer. Morda bi v drugačnih okoliščinah izbrala katerega od drugih pristopov, a bi ga z ozirom na svojo strukturo morala prepoznati kot vse naštet.

Kakšni so standardi izobraževanja in prakse v preteklosti in danes? Kako so bili določeni in kdo jih je razvil?

Lacan je leta 1968, v času študentskih in delavskih uporov, na Univerzi Pariz VIII – Vincennes ustanovil oddelek za psihoanalizo. Nastop lacanovske psihoanalize

kot programa izobraževanja je bil tako v neposredni povezavi z vprašanjem razmerja med standardno univerzo in klasičnimi načini poučevanja ter vprašanjem možnosti prenosa psihoanalitične vednosti in novim izvajanjem kliničnega formiranja. Oddelek danes deluje kot podiplomski študij (magisterij 1, magisterij 2, doktorat), pri čemer poleg predavanj vključuje klinično sekcijo, v okviru katere študenti opravljajo staž v psihiatričnih bolnišnicah in se udeležujejo predstavitev kliničnih primerov. V Franciji so vsebine lacanovske psihoanalize redno vključene tudi v univerzitetne programe študija psihologije, na Univerzi Rennes pa obstaja program Klinična psihopatologija, ki je v celoti posvečen lacanovskemu pristopu.

Podoben princip izobraževanja je vzpostavljen tudi v drugih državah v svetu, kjer v okviru psihoterapevtskih izobraževalnih institucij obstajajo oddelki lacanovske smeri ali pa je lacanovska psihoanaliza del programa katerega od diplomskih študijev (največkrat psihologije, psihiatrije, pedagogike in socialnega dela, v anglosaksonskem svetu pa zlasti humanistike in družboslovja, študij spola, t.i. *gender studies*, jezikoslovja, književnosti itd.)

Principi prakse so vezani na lacanovske Šole, društva in zveze, ki delujejo izhajajoč iz orientacije, ki jo je v organizacijskih smernicah postavil Lacan. Sama formacija psihoanalitika je povezana z opravljanjem lastne analize, delovanjem v skupinah za prenos vednosti (fr. *cartel*) in kontrolno analizo/supervizijo. Analizant po zaključku lastne analize lahko vstopi v proces prehoda (fr. *passe*), v katerem o sklepu svoje analize izpriča (fr. *témoignage*) drugim. Pobudo za članstvo psihoanalitikov dajejo Šole na osnovi projektov (podobno kot so v organizacije vpisani zdravniki), medtem ko so psihoanalitiki Šole tisti, ki pričajo o ključnih vsebinah lastne analize. V vseh elementih izobraževanja in prakse pa vselej ostaja ključen Lacanov poudarek na subjektivni odločitvi psihoanalitika za svoje delo. To ne pomeni, da se psihoanalitik avtorizira kapriciozno, pač pa da je psihoanalitik v prvi vrsti mogoče postati po lastnem izkustvu analize prek avtorizacije analizanta, ki ga šele postavi na to mesto. Kar pa vključuje jamstvo Šole, saj psihoanalitik izhaja iz njene formacije.

Kako pa je z objavami in raziskavami?

Objave so zbrane v strokovno-znanstveni lacanovski reviji *Objekt želje: Vrnitev k Lacanu* (Nina Krajnik), *Psihoanaliza dela* (Špela Jelenc), *“O-mama” ali o toksikomaniji vsakdanjega življenja* (Ana Filipović), *Običajna psihoza* (Alexandre Stevens), *Diskurz perverzije* (Rogelio Yescas), *Diskurz gledališča kot sprevrnjena psihoanalitična situacija* (Boris Brezovac), *Struktura filmskega pogleda* (Boštjan Miha Jambrek), *Zgodovinski pregled odpora na Slovenskem* (Jan Simončič), *Psihoanaliza je vojna* (Vanja Stojanović), *Borderline filozof - Beograd 1984* (Branimir Stojanović), *Ustano-*

vitveni akt (Jacques Lacan), *Hvalnica heretikom* (Jacques-Alain Miller). V Slovenski reviji za psihoterapijo *Kairos* je izšel moj strokovni prispevek *Kaj je lacanovska psihoanaliza?* V pripravi je publikacija o lacanovski psihoanalizi in zdravljenju raka, katere prispevki so: *Beseda in rak* (Špela Jelenc), *Predstavitev osebne izkušnje z rakom* (Nataša Elvira Jelenc Jambrek), *Vloga psihoanalize v medicini in onkologiji* (Nina Krajnik), *Ali celice vedo za čas?* (Branimir Stojanović).

Leta 2019 je izšla Lacanova knjiga *Govorim zidovom – pogovori v bolnišnici Svete Ane* (Studia Humanitatis, prevod: Nina Krajnik, pregled: Špela Jelenc), kjer gre za njegova predavanja za psihiatre. V pripravi pa so tudi objave prevodov Lacanovega *Seminarja III – Psihoze*, knjige francoske lacanovske psihoanalitičarke Clotilde Leguil Sartre z *Lacanom* in francoskega psihoanalitika Paula Assouna *Enigma manije* ter izid knjige *Sentimentalno izobraževanje – logika neke biografije* (Branimir Stojanović) (SDLP-Juno).

Raziskave v Sloveniji se nanašajo predvsem na obravnavo običajne psihoze (fr. *psychose ordinaire*) brez očitnih znakov delirija, simptome, ki so posledica trpljenja na delovnem mestu, obravnave alkoholizma in uporabo drog, simptomov tranzicijskega obdobja (identitete, travme) ter analize t.i. novih simptomov, ki so posledica spremembe družbene vezi. Širše so v zadnjih letih v lacanovskem polju intenzivne študije psihoanalize avtizma.

Kako je lacanovska psihoanaliza prisotna po Sloveniji?

Lacanovska psihoanaliza je do danes vezana na dve mesti: Ljubljano in Moravče. Občina Moravče je marca 2020 ob izbruhu pandemije COVID-19 v sodelovanju s Slovenskim društvom za lacanovsko psihoanalizo organizirala možnost brezplačne psihosocialne pomoči in opravljanja psihoanalize za vse občane in občanke. V študijskem letu 2019/20 pa sta tam, kot rečeno, potekala program izobraževanja in usposabljanja *Psihoanaliza novih simptomov* ter mednarodni simpozij *Lacanovska psihoanaliza pri zdravljenju raka*.

Kako je lacanovska psihoanaliza prispevala k razvoju psihoterapije (prakse, poučevanja, raziskovanja) v Sloveniji?

Za začetek vsekakor z ustvarjanjem precejšnje galame okrog tega, kdo se predstavlja kot lacanovski psihoanalitik, pa to ni. To vprašanje namreč ni pomembno samo za lacanovsko psihoanalizo, ampak za celotno polje psihoterapije, ki se v Sloveniji zaradi pravne neregulacije sooča s številnimi oblikami šarlatanstva in neresničnega predstavljanja, kdo je psihoterapevt in kdo ni. Pomemben prispevek gre nadalje pripisati izvajanju lacanovske kontrolne analize,

ki s svojim specifičnim načinom delovanja in razlikovanjem od večine načinov supervizije razrešuje številne ovire, ki se delavcem na ti. področju duševnega zdravja pojavljajo (gre zlasti za probleme, ki se v supervizijah pojavljajo na osnovi hierarhij, sugeriranj in načinov svetovanja, ki lahko vodijo v terapevtova občutja neadekvatnosti pred supervizorjem, nemoči, neenakopravnosti, strah pred kritiko, posledično neiskrenost o kliničnem delu, inhibicije ipd.). Pozitivne odzive na specifičnost lacanovske kontrolne analize in razrešitev teh problemov s strani različnih terapevtskih pristopov dobivamo ves čas. Na področju raziskovanja lacanovska psihoanaliza veliko daje z obravnavo ti. običajne psihoze (*psychose ordinaire*), tj. psihoze brez očitnih znakov delirija, kjer analizant lahko deluje povsem "običajno" pri svojem delu, ljubezenskih razmerjih, dejansko pa gre za psihotično strukturo. Pomemben je tudi korak k obravnavi avtizma, ki je bila do sedaj manj prisotna, saj se kot "praksa govora" ukvarja z nekom, ki "ne govori" (a je vendarle v jeziku od koder simptom tudi izhaja). Prisotnost novih analitikov, ki se formirajo v okviru novega programa izobraževanja in usposabljanja, daje možnost za napredek na teh področjih.

Kakšna je prihodnost lacanovske psihoanalize in kako gledate na razvoj celotne psihoterapije v Sloveniji?

Lacanovska psihoanaliza se je razvila kot obravnava psihoz, za razliko od Freuda, ki je izhodiščno dal večji poudarek psihoanalitični obravnavi nevroz. Pozornost bi zato veljalo dati povezavi psihiatrije in lacanovskega pristopa. V prihodnosti zagotovo vidim tesnejšo povezanost lacanovske aplicirane psihoanalize z drugimi oblikami psihoterapije, kot je to danes intenzivno prisotno v Italiji, kakor tudi pedagogike/andragogike, socialnega dela in psihologije. Iz mojega subjektivnega registra upanja izhaja, da bi lacanovska orientacija prinesla tudi možnost sprememb v širšem akademskem polju znanosti, umetnosti in filozofije, ki bi s tem lahko dejansko in ne le nominalno postala kritična misel. Medtem ko je prihodnost same lacanovske orientacije odvisna od tega, kdaj bodo formirani novi psihoanalitiki Šole.

Razvoj celotne psihoterapije v Sloveniji razumem kot pozitiven, v prvi vrsti zahvaljujoč kolegicam in kolegom, ki si vsakodnevno prizadevajo za delo na področju, ki je ne samo klinično zahtevno, pač pa v pionirstvu vsakega pristopa terja veliko hrabrosti in sodelovanja, kar je temelj in hkrati krmilo razvoja.